

OLIIY TA'LIM MUASSASALARINI RIVOJLANTIRISHDA TA'LIMGA OID ME'YORIY-HUQUQIY HUJJATLARNING ROLI VA AHAMIYATI

Mirzayev Shoxrux

Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi

Abstrakt. Ta'limga oid me'yoriy hujjatlar oliy ta'lim muassasalarini (OTM) boshqaruvi, tuzilishi va sifatini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Siyosatlar, yo'riqnomalar va akkreditatsiya standartlarini o'z ichiga olgan ushbu hujjatlar izchillik, javobgarlik va akademik yaxlitlikni ta'minlaydigan asosni ta'minlaydi. Bunday hujjatlarni ishlab chiqish va amalga oshirish institutsional amaliyotni milliy va xalqaro ta'lim standartlariga moslashtirish uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarining barqaror rivojlanishidagi me'yoriy hujjatlarning ahamiyati, ularning institutsional boshqaruv, akademik sifat va operatsion samaradorlikka ta'siri tahlil qilinadi. Bundan tashqari, maqolada ushbu hujjatlar muvofiqlik, innovatsiyalar va doimiy takomillashtirish madaniyatini qanday rivojlantirishi muhokama qilinadi, bu jadal rivojlanayotgan ta'lim landshaftida OTMlarning raqobatbardoshligi va moslashuvchanligi uchun juda muhimdir.

Kalit so'zlar: Ta'limning me'yoriy hujjatlari, oliy ta'lim muassasalari, boshqaruv, akademik sifat, muvofiqlik, institutsional rivojlanish, akkreditatsiya.

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫХ ДОКУМЕНТОВ ОБ ОБРАЗОВАНИИ В РАЗВИТИИ ВЫСШИХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Мирзаев Шахрух

научный сотрудник Наманганского государственного университета

Абстрактный. Образовательное регулирование играет решающую роль в формировании управления, структуры и качества высших учебных заведений (ВУЗов). Эти документы, включающие политику, руководящие принципы и стандарты аккредитации, обеспечивают основу, обеспечивающую последовательность, подотчетность и академическую честность. Разработка и внедрение таких документов важны для адаптации институциональной практики к национальным и международным образовательным стандартам. В данной статье анализируется значение нормативных документов в устойчивом развитии высших учебных заведений, их влияние на институциональное управление, академическое качество и операционную эффективность. Кроме того, в документе обсуждается, как эти документы способствуют развитию культуры соответствия, инноваций и постоянного совершенствования, что важно для конкурентоспособности и гибкости вузов в быстро меняющейся образовательной среде.

Ключевые слова: Нормативные документы образования, высшие учебные заведения, менеджмент, академическое качество, соответствие, институциональное развитие, аккредитация.

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF REGULATORY AND LEGAL DOCUMENTS ON EDUCATION IN THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Shakhrukh Mirzayev

Researcher of Namangan State University

Abstract. Educational regulations play a decisive role in shaping the management, structure and quality of higher education institutions (HEIs). These documents, which include policies,

guidelines, and accreditation standards, provide a framework that ensures consistency, accountability, and academic integrity. Development and implementation of such documents is important for adapting institutional practice to national and international educational standards. This article analyzes the importance of regulatory documents in the sustainable development of higher education institutions, their impact on institutional management, academic quality and operational efficiency. In addition, the paper discusses how these documents foster a culture of compliance, innovation and continuous improvement, which is essential for the competitiveness and flexibility of HEIs in a rapidly evolving educational landscape.

Key words: Normative documents of education, higher education institutions, management, academic quality, compliance, institutional development, accreditation.

Kirish. Oliy ta'lim muassasalari (OTM) ularning tuzilishi, faoliyati va ishlab chiqarishini shakllantiradigan murakkab tartibga soluvchi muhitda ishlaydi. Ta'limni tartibga soluvchi hujjatlar ushbu muassasalarni boshqarish uchun asos bo'lib, akademik mukammallikni va operatsion samaradorlikni ta'minlaydigan qoidalar, standartlar va ko'rsatmalar beradi. Globallashgan ta'lim landshaftida OTMlar ichki avtonomiyani milliy va xalqaro qoidalarga rioya qilish bilan muvozanatlash muammosiga duch keladi.[1] Shu sababli, ushbu muvozanatni boshqarish va institutsional rivojlanishni rag'batlantirishda normativ hujjatlarning roli muhim bo'lib qoladi.

Ta'limga oid me'yoriy hujjatlar: ta'rifi va qo'llanilishi.

Ta'limga oid me'yoriy hujjatlar OTMlar faoliyatini boshqaradigan siyosatlar, ko'rsatmalar va standartlarning keng doirasini o'z ichiga oladi. Bularga quyidagilar kiradi:

Milliy va institutsional nizomlar: muassasaning missiyasi, qarashlari va asosiy qadriyatlarini belgilaydigan asosiy hujjatlar.

Akkreditatsiya standartlari: Akademik sifat mezonlariga muvofiqligini ta'minlaydigan tashqi qoidalar.

Akademik yo'riqnomalar: Ta'lim muassasasi ichidagi o'quv rejasi, baholash va akademik standartlarni tartibga soluvchi siyosat.

Ushbu hujjatlar institutsional boshqaruvning asosini tashkil etib, OTMlar faoliyatini huquqiy, akademik va axloqiy me'yorlarga muvofiqligini ta'minlaydi.

II. Institutsional boshqaruvda normativ hujjatlarning roli.

Boshqaruv oliy ta'limni boshqarishning muhim jihati bo'lib, me'yoriy hujjatlar qarorlar qabul qilish jarayonlarining izchil va hisobdorligini ta'minlashning asosiy vositalari bo'lib xizmat qiladi.[2] Ular ma'murlar, professor-o'qituvchilar va talabalar kabi asosiy manfaatdor tomonlarning roli va mas'uliyatini belgilaydi, samarali boshqaruv uchun tizimli muhit yaratadi.

Qaror qabul qilish asoslari: me'yoriy hujjatlar OTMda qaror qabul qilish jarayonlari uchun asos yaratadi. Ular xodimlarni yollash, talabalarni qabul qilish va moliyaviy resurslarni boshqarish tartib-qoidalariga aniqlik kiritadi.[3]

Institutsional avtonomiya va muvofiqlik: OTMlar avtonomiyaga intilishlariga qaramay, normativ hujjatlar ularning faoliyati milliy qonunlar va akkreditatsiya talablariga muvofiqligini ta'minlaydi. Muxtoriyat va muvofiqlik o'rtasidagi bu muvozanat institutlarning barqaror rivojlanishi uchun zarurdir.

Oshkoralik va javobgarlikni ta'minlash: turli manfaatdor tomonlarning roli va mas'uliyatini belgilash orqali me'yoriy hujjatlar institutsional boshqaruvda shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlaydi. Bu noto'g'ri ishlash ehtimolini kamaytiradi va muassasalarning o'z manfaatdor tomonlari, jumladan, talabalar, professor-o'qituvchilar va hukumat oldida javobgarligini ta'minlaydi.

III. Akademik sifat va halollikni oshirish.

Normativ-huquqiy hujjatlarning asosiy vazifalaridan biri OTMlarning akademik sifati va

yaxlitligini ta'minlashdan iborat. Ushbu hujjatlar o'quv dasturlarini ishlab chiqish, professor-o'qituvchilar malakasi, talabalarni baholash va tadqiqot natijalari bo'yicha standartlarni belgilaydi, bular institutning ilmiy obro'sini saqlab qolish uchun juda muhimdir.

O'quv dasturlarini ishlab chiqish va baholash: me'yoriy hujjatlar o'quv dasturlarini ishlab chiqish bo'yicha ko'rsatmalarni belgilaydi, bu dasturlarning milliy va xalqaro standartlarga javob berishini ta'minlaydi. Ular, shuningdek, baholash tizimining yaxlitligini ta'minlaydigan va o'quvchilar faoliyatini baholashda izchillikni ta'minlaydigan baholash tartib-qoidalarini belgilaydi.[4]

Akkreditatsiya va sifat kafolati: Akkreditatsiya jarayonlari me'yoriy hujjatlar bilan boshqariladi, ular tan olinishi uchun institutlar javob berishi kerak bo'lgan standartlarni belgilaydi. Ushbu hujjatlar institutlarning yuqori akademik standartlarni saqlab turish uchun muntazam ravishda ko'rib chiqilishi va yangilanishini ta'minlaydi.

Tadqiqotetikasi va yaxlitligi: Tadqiqot bilan bog'liq me'yoriy hujjatlarda tadqiqot natijalarining ishonchliligi va ishonchliligini ta'minlaydigan axloqiy mulohazalar va tartiblarni belgilaydi. Ular, shuningdek, intellektual mulk huquqlarini himoya qiladi va akademik insofsizlikdan, masalan, plagiatdan himoya qiladi.

IV. Institutsional o'sish va rivojlanishni rag'batlantirish.

Ta'limga oid me'yoriy hujjatlar shunchaki cheklovchi emas; ular doimiy takomillashtirish, muvofiqlik va innovatsiyalar madaniyatini o'rnatish orqali institutsional o'sishni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi.[5]

Strategik rejalashtirish va siyosatni amalga oshirish: me'yoriy-huquqiy bazalar OTMlarning strategik rejalashtirish jarayonlarini boshqarib, ularga o'z faoliyatini kengroq ta'lim va ijtimoiy maqsadlarga moslashtirishga imkon beradi. Tadqiqotlar, xalqaro hamkorlik va jamoatchilik ishtiroki bilan bog'liq siyosat institutsional innovatsiyalar va kengayishlarga yordam beradi.

Operatsion samaradorlik: me'yoriy hujjatlar ma'muriy va o'quv jarayonlarini tartibga solishga yordam beradi, operatsion samaradorlikni oshiradi. Byudjetni taqsimlash, resurslarni boshqarish va ma'muriy tartib-qoidalar bo'yicha aniq ko'rsatmalar ortiqcha ishlarni kamaytiradi va muassasaning paydo bo'lgan muammolarga javob berish qobiliyatini oshiradi.

Muvofiqlik va innovatsiyalar madaniyatini rivojlantirish: Yaxshi ishlab chiqilgan me'yoriy-huquqiy baza oliy ta'lim muassasalarining uzoq muddatli barqarorligi uchun zarur bo'lgan muvofiqlik va halollik madaniyatini rivojlantiradi. Shu bilan birga, ushbu hujjatlar yangi o'qitish metodologiyalari, tadqiqot imkoniyatlari va hamkorlikni o'z ichiga olgan moslashuvchan ko'rsatmalarni taqdim etish orqali innovatsiyalarni rag'batlantiradi.[6]

V. Normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish va amalga oshirishdagi muammolar.

Ta'lim sohasidagi me'yoriy hujjatlar muhim ahamiyatga ega bo'lsa-da, ularni ishlab chiqish va amalga oshirish qiyinchiliklarga olib keladi:

Standartlashtirish va moslashuvchanlikni muvozanatlash: Normativ hujjatlar standartlashtirilgan ko'rsatmalarni taqdim etish va institutsional ijodkorlik va avtonomiya uchun joy ajratish o'rtasidagi muvozanatni saqlashi kerak.

Doimiy yangilanishlar va qayta ko'rib chiqishlar: Tez o'zgaruvchan ta'lim landshafti me'yoriy hujjatlarni tez-tez yangilashni talab qiladi. Ushbu hujjatlarni dolzarb saqlash OTMlar uchun doimiy muammo hisoblanadi.[7]

Muvofiqlik va ortiqcha tartibga solish: Muvofiqlik zarur bo'lsa-da, ortiqcha tartibga solish innovatsiyalarni bo'g'ib qo'yishi va institutsional moslashuvchanlikni cheklashi mumkin. O'sishni rag'batlantirish uchun tartibga solish va institutsional erkinlik o'rtasidagi muvozanatni topish juda muhimdir.

Xulosa. Ta'limga oid me'yoriy hujjatlar oliy ta'lim muassasalarining rivojlanishi va muvaffaqiyati uchun ajralmas hisoblanadi. Ular muvofiqlik va innovatsiya madaniyatini rag'batlantirish bilan birga boshqaruv, akademik sifat va operatsion samaradorlikni ta'minlaydigan tizimli asosni ta'minlaydi.[8] Biroq, ushbu hujjatlarning o'zgaruvchan ta'lim

ehtiyojlari bilan institutsional avtonomiyani buzmasdan rivojlanishini ta'minlashda muammolar saqlanib qolmoqda. OTMLar raqobatbardosh global landshaftda rivojlanishi uchun ta'limning me'yoriy-huquqiy asoslarini uzluksiz rivojlantirish va samarali joriy etish zarur.

Foydalanilgan adabiyolar

Давлятшаев А. А. Процессы Интернационализации и Их Роль в Развитии Межвузовских Отношений //Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance. – 2021. – Т. 2. – №. 11. – С. 48-55.

“Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida” O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori, 20.04.2017 yildagi PQ-2909-son

Чуракова А. В. Регулирование воспитательного процесса в образовательных организациях высшего образования через федеральные нормативно-правовые документы //Балтийский гуманитарный журнал. – 2021. – Т. 10. – №. 3 (36). – С. 207-211.

Акрамова Ф. А. Международное сотрудничество Республики Узбекистан в сфере высшего образования //Наука, техника и образование. – 2018. – №. 11 (52). – С. 80-84.

ПРЕДМЕТА О. Х. У., ПЛАНЕ М. П. В. У. Рабочая программа учебного курса составлена с учетом следующих нормативно-правовых документов: • Закон «Об образовании в РФ» № 273-ФЗ, принят от 29 декабря 2012 г.; • Концепции духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина России. – 2021.

Arbo P., Benneworth P. Understanding the regional contribution of higher education institutions: A literature review. – 2007.

Kaplin W. A., Lee B. A. The law of higher education: Student version. – John Wiley & Sons, 2013.

Scott C. Managing higher education for a changing regulatory environment //Public Administration and Policy. – 2021. – Т. 24. – №. 1. – С. 7-20.